

mirnih dneh, ko bode svojemu vrlému sinu izročil gospodarstvo. Ali treba iti na vojsko, in čez dolgo časa izve stari, da je njegov mili Kažo obležal na bojnem polju, tam nekje na Bolgarskem. Stari hoče vedeti, na kateri strani leži njegov sin, a pisateljica mu pokaže in pristavi, da leži v rožni dolini, kjer pozimi in poletu cvetó rože. In stari gleda in gleda v ono stran in ponavlja počasi besede o rožni dolini in nekako ložje mu je. „Karijere“ so žalostna slika iz življenja izgubljenih ljudi. V zaduhli krčmi se najmeta dva taka izgubljenca, se pritožujeta zaradi krivic, deklamirata visoko pesem o svoji boljši bodočnosti in praznita pridno kozarčke žganja. Pisateljica nam je podala dva pristna tipa, katera prav gledaš pred seboj. „Mylord“ je žalostna slika slepe materine ljubezni. Petična lončarka hoče, da jej bodi edini sin nekaj več, gospodič prve vrste, da bode vse o njem govorilo in ga občudovalo, a pri tem upropasti sebe in njega. „Benenati“ je večja povest, v kateri je pisateljica prav dobro narisala kmetiško plemstvo, katero prezira preprostega kmeta, čeravno samo ni nič drugega kot kmet. Žrtva teh predsodkov je lepa Saljuša, katera hoče omožiti mladeniča iz kmetiške rodbine, pa jej njena rodbina tega ne pusti. Ko naposled vendar ljubezen premaga, je že prepozno: njen Jurij je že poročen, in sreča, da jo od obupa reši dobri Gabriš. Pisateljica ima prav v oblasti človeške duševne boje in dobro pozna človeško srce. O njej pravi znani dr. Marijan Zdziechowski, da Elize Orzeszkove ni nihče prekosil, a malo jih je, kateri bi jej bili enaki po srcu, katero živo in usmiljeno bñje za ljudsko bedo.

J. Velikanović nam je v izbranih Orzeszkinih povestih res predstavil celo pisateljico, tako, da smo mogli spoznati njenega duha in njene vrline. Njene povesti bodejo zdravo berilo za „Matičine“ čitatelje, a seznanile nas bodejo zopet s koščkom bogate poljske književnosti, katera je za nas južne Slované še vedno kot z deskami zabita. Vsa čast tudi hrvaškemu prevodu, kateri je prav gladek in lep!

Janko Bartl.

Slike iz slavenske povesti. Napisao Vj. Klaić. U Zagrebu. Izdala „Matica Hrvatska“. 1903. Str. 177. — Ta Klaićeva knjiga ni niti obsežna niti nam podaje pisatelj v njej novih zgodovinskih podatkov. Zbral je samo znane spise iz hrvaške in sploh slovanske zgodovine. In vendar je ta knjiga za občinstvo, kateremu je namenjena, jako pripravna, da ga pouči o najnamenitejših dogodkih iz hrvaške in sploh slovanske prošlosti. Seveda so to le kratki odlomki iz zgodovine posameznih slovanskih

rodov, a take spise velika večina „Matičinih“ članov rajše bere, nego obsežne znanstvene razprave, ki nikdar tako ne blažijo srca, kakor tako jasne, v domoljubnem duhu napisane črtice.

Vseh črtic v tej knjigi je 21. Od teh jih odpada 10 na hrvaško zgodovino, 2 na splošno slovansko, 1 na slovensko, 1 na bolgarsko, 2 na rusko, 3 na poljsko, 1 na polabsko-slovansko in 1 na srbsko.

Iz slovanske zgodovine je opisal Klaić v črtici: „Slava na Gosposvetskom polju“ (str. 22–26.) starodavni običaj ustoličenja koroškega vojvode na Gosposvetskem polju, kakor se je vršil do konca srednjega veka.

Prav poučna je prva črtica „Priča o Čehu, Lehu i Mehu“ (str. 1–17.) Pisatelj našteva pred vsem vse kroničarje, ki so pisali o tej tvarini. Iz vsebine teh pripovedi se vidi, da omenjena povest ni nastala na Hrvaškem, nego najprej na Češkem in potem na Poljskem. Že v XVI. veku je pripovedoval kronist Hajek to zgodbo, kakor jo mi zdaj poznamo. Na Hrvaškem se je razširila po knjigi pisatelja Vrančića (1596). Najprej so jo omenili dalmatinski pisatelji, potem pa še ostali hrvaški zgodovinarji. V XVIII. veku ni bila znana samo hrvaškemu narodu, ampak tudi že v tujini. Po hrvaškem Zagorju se je razširila po tiskani propovedi „Preporodjeni Čeh“ frančiškana Čeha Prokopa Svoboda v Krapini.

Vrlo zanimiva je tudi črtica „Kosovo“ (str. 105–121.) Klaić je opisal najprej Kosovo polje v geografskem in etnografskem pogledu, potem pa še v zgodovinskem od najstarejših časov do današnje dobe. Zanimivo je, da je opisal Kosovsko polje Slovenec Kuripešič, ko je l. 1530. potoval skozi te kraje v Carigrad kot tajnik cesarskih poslancev Josipa Lamberga in Nikolaja Jurišića. Pisatelj sklepa ta opis z mnenjem, da bo ta znameniti del balkanskega polotoka videl še mnogo krvavih borb, kajti kdor bode imel Kosovo, ta bo tudi gospodar na Balkanu.

Vse druge črtice so več ali manj znane iz raznih zgodovinskih knjig, pa jih zato posebej ne omenjamo. S pisateljem teh črtic pa se ne vjemamo na dveh mestih. Profesor Klaić trdi namreč na str. 43. o bolgarskem carju Simeonu, da ni hotel na noben način dovoliti, da bi bila bolgarska cerkev podložna bodisi rimskemu papežu ali carigraskemu patriarhu, češ da je dobro vedel, kako bi s cerkveno odvisnostjo mogla Bolgarska priti v političnem pogledu pod tujo oblast. Zato se je popolnoma ločil od Carigrada ter osnoval v svoji

prestolnici Veliki Preslavi samostalni patriarhat kot središče celi bolgarski cerkvi. Tako je postal nadškof bolgarski patriarh in Bolgarija se ni odtlej ozirala več niti na Carigrad niti na Rim. A ta trditve glede Rima ni resnična. Znano je, da je Simeon izprosil od papeža Formoza (891—896), s katerim je bil osebno znan — Formoz je bil namreč pred izvolitvijo za papeža rimski poslanec na bolgarskem dvoru — za se kraljevski naslov, za svojega nadškofa v Ohridi pa čast cerkvenega patriarha bolgarskega. Tudi so bili papeževi poslanci prisotni pri kronanju v Veliki Preslavi, kamor so prinesli krono od papeža. Je-li potem verjetno, da se Bolgarska od tega časa ni nič več ozirala na Rim, odkar je dobila svoj samostalni patriarhat? Gotovo je, da je Bolgarska ostala v zvezi z Rimom, dokler ni grški cesar Roman I. dovolil Bolgarom drugi patriarhat v Ohridi, popolnoma neodvisen od carigrajskega. Da ostane bolgarska cerkev za vedno neodvisna od carigrajske, je uvela slovansko bogoslužje po cellem patriarhatu. Simeonov sin Peter je iskal l. 967. iznovič zveze z Rimom, toda umrl je že sledečega leta, ko so ga Grki premagali v hudi vojski. S propadom bolgarske države je prenehala seveda tudi vsaka zveza z Rimom.

Na str. 61. pa trdi profesor Klaić o hrvaškem kralju Tomislavu, da se je naslanjal le na se in na svojo državo ter da ni hotel iskati krone niti pri rimskem papežu niti pri carju in patriarhu v Carigradu, marveč si je postavil kraljevsko krono sam na glavo. Nam se zdi pa mnogo verjetneje, da se je Tomislav proglasil za hrvaškega kralja z dovoljenjem papeževim, kakor so v tistih časih storili tudi mnogi drugi evropski vladarji. Kralj Tomislav je gotovo živel v prijateljstvu z rimskim papežem, ker drugače vendar ne

bi bili k njegovemu kronanju prišli posebni papeževi poslanci iz Rima, kar omenja T. Smičiklas v svoji „Hrvaški zgodovini“ (I. zv. stran 219.) in tudi sam Klaić v svoji veliki „Zgodovini hrvaškega naroda“. (I. zv. str. 76.) Nekateri zgodovinarji celo trdijo, da je dobil Tomislav kraljevsko krono ravno od rimskega papeža; tudi Smičiklas ni zanikal te trditve, ki

Ziljanka.

je bolj podobna resnici, nego nasprotno mnenje Vj. Klaića.

Iv Steklasa.

Vladko Šaretić. Izvorna pripoviest iz zagrebačkoga života. Napisala Zagorka. — 80. Str. 143. Cena 1 K. — Med hrvaškimi pisatelji-